

УДК 378.22:070.423-027.561

АННА РОЖНОВА

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сучасні проблеми підготовки кваліфікованих журналістських кадрів в Україні. Визначено ключові завдання, які поставлені перед викладачами для визначення нових напрямів розвитку журналістської освіти в Україні. Здійснено теоретичний аналіз процесу розвитку професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України. Означена тема потребує теоретичного обґрунтування та практичного вирішення в системі вищої освіти. Здійснити теоретичний аналіз процесу підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: професійна підготовка, журналістська освіта, вищі навчальні заклади, кваліфікована підготовка журналістських кадрів.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає пошуку нових ідей та теоретичного обґрунтування системи підготовки журналістів в Україні як самостійної галузі вищої освіти, яка надає можливості отримання знань і набуття вмінь для здійснення професійної діяльності в засобах масової інформації. Відбувається переоцінка системи підготовки журналістських кадрів за радянських часів, яка відзначалася консерватизмом, традиційністю форм та методів навчання, єдиною ідеологічною спрямованістю, що лежала в площині формування відповідних професійних принципів і соціальної позиції журналіста. Новий статус журналістики, ідейне, політичне протистояння, багатопартійність суспільно-політичної системи, зростаючі вимоги до якості професійної освіти змушують ВНЗ, що готують журналістські кадри, шукати сучасну модель їх професійної підготовки, яка була б найбільш оптимальною для журналістського середовища. Важливість підготовки журналістів актуалізовано в Державній програмі «Журналіст» на 2004–2010 роки, затвердженої Кабінетом Міністрів України 4 березня 2004 р. № 271, та підтверджено практикою освітньої діяльності ВНЗ.

Дослідженнями в аспекті аналізу напрямів професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ займалися наступні вчені: В. П. Андрущенко, В. І. Байденко, Г. О. Балл, А. А. Вербицький, В. М. Владимиров, А. А. Деркач, І. А. Зязюн, А. М. Новиков, М. Г. Татур, А. В. Хуторський, В. Г. Афанасьєв, Н. В. Кузьміна, В. А. Лекторський, В. П. Симонов, А. І. Уємов, А. В. Брушлинський, В. Ф. Іванов, О. Я. Савченко, Є. І. Артамонова, Л. П. Ілларіонова, Г. І. Чижакова, В. Й. Здоровега, С. А. Комісарова, В. І. Луговий, А. В. Мудрик, В. В. Серіков, О. А. Щербакова, В. Г. Богин, Б. З. Вульф, А. В. Карпов, А. В. Сухарєв, В. П. Беспалько, Л. В. Загрекова, Т. А. Ільїна, Е. А. Леванова, М. М. Левіна, В. О. Сластьонін, Н. Ф. Талізїна, І. Г. Шамсутдінова.

Нагальна проблема підготовки журналістів зумовлена суперечностями між соціальним замовленням на журналістів та недостатньою розробленістю концептуальних підходів до професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України другої половини ХХ – початку ХХІ століття, необхідністю вдосконалення професійної підготовки майбутніх журналістів і недостатнім дослідженням методологічних, теоретичних і технологічних засад їх підготовки у вищих навчальних закладах України.

Новий статус журналістики, ідейне, політичне протистояння, багатопартійність суспільно-політичної системи, зростаючі вимоги до якості професійної освіти змушують ВНЗ, що готують журналістські кадри, шукати сучасну модель їх професійної підготовки, яка була б найбільш оптимальною для журналістського середовища. В свою чергу відбуваються зміни у системі освіти. «Освіта є тим фактором, який зумовлює соціально-економічний розвиток держави. Одним із найважливіших напрямів сучасної вищої освіти варто визначити компетентнісну стратегію, пов'язану з перенесенням акцентів на формування професійної компетентності майбутніх фахівців.» [1, с.39].

Професійна підготовка відбувається враховуючи загальні теоретичні, методологічні та нагальні потреби роботодавців від випускників вищих навчальних закладів.

Освіта є тим фактором, який зумовлює соціально-економічний розвиток держави. Одним із найважливіших напрямів сучасної вищої освіти варто визначити компетентнісну стратегію, пов'язану з перенесенням акцентів на формування професійної компетентності майбутніх фахівців [1, с.37].

Головним фактором побудови професійної освіти на засадах компетентнісного підходу стали вимоги роботодавців, які у більшості випадків задоволені рівнем теоретичних знань випускників ВНЗ, але відзначають неготовність до практичної діяльності, відсутність досвіду. Це свідчить про наявність суперечностей та недоліків у сучасній освіті. Компетентнісний підхід полягає не лише в накопичуванні визначених нормативними документами знань, умінь і навичок, а й у формуванні та розвитку у студентів здатності практично діяти, високій готовності випускника ВНЗ до успішної, ефективної діяльності в різних сферах.

Дослідник О. Кутовенко здійснила аналіз ключових проблем, які стосуються питань підготовки журналістів у вищих навчальних закладах України. Для цього вона провела опитування 92 респондентів у фокус-групах, серед яких були представники громадських організацій, редактори видань, викладачі факультетів журналістики, діючі журналісти, які прийшли у професію з вишів, власне випускники. Опитування показало наступні результати:

«Отже, проблема перша — в самій журналістській освіті: змісті та стилі її викладання. Так стверджують випускники журналістських факультетів, які з відповідним дипломом прийшли у професію. Також серед зазначених недоліків системи освіти в Україні були виявлені наступні:

Дисбаланс між практикою й теорією, в якому остання значно переважає. Переважна більшість респондентів прийшли до висновків, що варто скоротити теоретичні лекції та надати більше часу на здобуття практичних навичок.

Застарілі підручники чи авторські книжки, за якими вчать студентів.

Опитувані випускники виявили позицію, що наукова база та підручники за яким проходить навчання є застарілими та неактуальними.

Викладацький склад не реагує на зміни й тенденції медіаринку» [3].

Головною причиною виникнення цієї проблеми – це відсутність молодих фахівці-практиків, які мали змогу передавати свої практичні, а не теоретичні знання, а також невідповідність сучасних тенденцій медіа ринку та навчальних програм. Практика обміну студентами між журналістськими кафедрами інших країн мало поширена.

Переважає більшість вузів й досі не практикує програми обміну студентами між різними країнами, а це незважаючи на вимоги впровадження Болонського процесу. Так, студенти лише з власної ініціативи шукають виші за кордоном, де можна отримати додаткові знання. Тобто сучасна система освітніх закладів вимагає отримання дозволу від українських вишів на проходження стажування українським студентом за кордоном.

Важливою умовою ефективності зусиль журналістів з безперервного вивчення соціальної реальності є їх ґрунтовна суспільствознавча підготовка. Але передбачений навчальним планом набір суспільних дисциплін не цілком відповідає сучасним вимогам. Так, курс політології концентрується на вивченні основ політичної теорії, яка

у багатьох відношеннях так само далека від політичної практики, як давній догматичний курс наукового комунізму був далекий від реалій «розвинутого соціалізму». Поряд з політичною теорією майбутні журналісти вже на університетській лаві зобов'язані вивчати політичну практику своєї країни. Включаючи роль таких істотних «несучих елементів» політичної конструкції пострадянської Росії, як олігархи, регіональні еліти, різноманітні групи впливу, організована злочинність. Таким чином, курс політології повинен бути доповнений новим курсом «Політична система сучасної України» [2, с. 20-29].

В 2007 році спостерігається тенденція зменшення кількості вищих навчальних закладів III-IV рівня у зв'язку з невідповідністю критеріям рівня підготовки студентів та вимогам відповідно до нових освітніх реформ. Однак, поряд з позитивними кількісними показниками, статистичні дані свідчать про диспропорції у структурі вищих навчальних закладів. Так, наприклад, тоді, як кількість закладів освіти III-IV рівнів акредитації за період від 1990/91 до 2006/07 навчального року зросла на 134 %, а число їх студентів збільшилось на 163 %, кількість закладів освіти I-II рівнів акредитації зменшилась на 23 %, а число студентів, які в них навчаються, знизилось на 38% [4].

Сьогодні журналістика переживає нелегкі часи. Хоча, здавалося б, кількість ЗМІ перманентно зростає: тільки друкованих періодичних видань зареєстровано в країні близько 50 тисяч. Правда, фактично в світ виходить менше половини; газети і журнали читає всього лише третина населення. Якісної, незалежної преси мало, залежність від власників, засновників, видавців велика. Переважна кількість журналістів змушена займатися «інформаційним сервісом» з обслуговування влади, бізнесу чи політичної еліти. Кореспонденти і репортери, які отримують мізерні зарплати (особливо в провінції), змушені писати «на замовлення», підробляти в якості рекламистів чи піарменів.

Рівень журналістики різко знизився, в результаті впала довіра аудиторії до ЗМІ. Журналістика сьогодні відноситься до однієї з професій яка найбільш динамічно розвивається. Мало не щороку змінюються не лише техніка та технологія виробництва інформації, а й вимоги до її форми та змісту, а, отже, змінюється уявлення про сучасного журналіста. Ситуація в журналістській освіті, регламентованому стандартом, сьогодні така, що до п'ятого курсу знання, отримані студентом на першому, частково встигають застаріти.

Наразі, не знайдеться жодного обласного центру, де б спеціальність «Журналістика» не викладалася в місцевому вузі (причому новоявлені кафедри стрімко перетворюються у факультети).

Дискредитація журналістської освіти почалася саме з цього. Нові відділення і навіть факультети журналістики відчувають гостру нестачу кваліфікованих викладацьких кадрів, навчально-методичної літератури. Не кожен практик побажає і зможе працювати в аудиторії. Не кожен дипломований фахівець, аспірант, молодий кандидат зможе відразу грамотно вибудувати лекційний курс, методично вірно проводити практичні, лабораторні заняття і семінари - на це часом йдуть роки.

Перш, що відкрити нову спеціальність, у вузі заявляли відповідну спеціалізацію, готували кадри, закуповували літературу, обладнання, поступово освоювали спецкурси, методичку викладання і т.д. На це йшли роки, і, коли керівництво факультету (як правило, філологічного, в рамках якого реалізовувалася, а де-не-де реалізується і понині спеціальність «Журналістика») приходило до висновку: все - або майже все - готово, приймалося рішення про відкриття окремої кафедри. Набір же студентів здійснювався лише після рекомендації науково-методичної ради навчально-методичного об'єднання університетів України та наказу Міністерства освіти.

Нерідко спочатку на заочне відділення, а потім - через кілька років - і на денне. Сьогодні цей процес іноді займає рік-два, а то й місяців. Не дивно, що в практиків все більше претензій до випускників таких «поспішних» відділень і факультетів

журналістики. Не вистачає кваліфікованих викладачів, підручників та навчальних посібників, не вистачає техніки (адже наша спеціальність дуже затратна, якщо реально оснащувати телестудію, радіостудію, типографічну і фото лабораторії, комп'ютерні класи, Інтернет-центр сучасним обладнанням).

Ще одна проблема - недосконалість навчальних планів. Навчальний план не повинен залежати від підбору викладачів (хоча може і повинен враховувати специфіку викладацьких кадрів, традиції вузу, особливості регіону, ринку ЗМІ) - він повинен складатися з урахуванням потреби професії. Тому, зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій за останнє десятиріччя ЗМІ пережили стрімкі зміни та метаморфози, що покращили якість журналістських матеріалів з кожним роком кількість та якість матеріалів - покращується. Із курсом вступу України до Євросоюзу політика держави така: журналістські матеріали відповідають головним канонам: оперативність, точність, достовірність, повнота, простота. Новою віхою у розвитку інформаційних технологій стали електронні ресурси, що трохи витіснили друковані видання, але тим не менш розширили доступ до світових та міжнародних журналістських матеріалів.

Саме тому журналістська освіта має формувати не тільки професійні якості, а й морально-етичні засади професійної діяльності журналіста в умовах відкритого демократичного суспільства. Внаслідок цього зазнає суттєвих змін освітній процес у ВНЗ, що потребує застосування нових методів, прийомів та форм навчання майбутніх журналістів.

Отже, розуміння журналістської освіти має бути концептуально відмежоване від журналістики. Тоді як друга зосереджується на проблемах професії журналіста, перша може стосуватися ширшого переліку спеціальностей мас-медійної (масовокомунікативної) галузі, включно з медіаменеджментом. Концептуальна адаптація цих понять в Україні вимагає широкої професійної дискусії, яка допоможе визначитися у пріоритетах розвитку медій і масових комунікацій.

Список використаних джерел

1. Вища освіта України і Болонський процес : [навч. посіб.] / М.Ф.Степко, Я.Я.Болобаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин; за ред. В.Г.Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга, 2004. – 384 с.
2. Киричок П.М. Журналістська наука як галузь суспільствознавства / / Інформаційна політика в регіоні: між минулим і майбутнім. - Саранськ, 2003. С. 20-29
3. Кутовенко О. Журналістська освіта в Україні: чому тест на придатність ще й досі не складено?[Електронний ресурс]/О.Кутовенко – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/education/zhurnalistiska_osvita_v_ukrini_chomu_test_na_pridatnist_sche_y_dosi_ne_skladeno/
4. Статистичний щорічник України за 2008 рік. – К.: Видавництво "Консультант", 2009. – 567 с.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2016 р.

РОЖНОВА А.

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Украина

ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ПУТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЖУРНАЛИСТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены современные проблемы подготовки квалифицированных журналистских кадров в Украине. Определены ключевые задания, которые поставлены перед преподавателями для определения новых направлений развития журналистского образования в нашей стране. Осуществлен теоретический анализ процесса развития профессиональной подготовки будущих журналистов в высших учебных заведениях Украины.

Отмеченная тема нуждается в теоретическом обосновании и практическом решении в системе высшего образования. Осуществлен теоретический анализ процесса подготовки будущих журналистов в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, журналистское образование, высшие учебные заведения, квалифицированная подготовка журналистских кадров.

ROZNOVA A.

Zhytomyr state pedagogical university of the name of Ivan Franco

TENDENCIES AND PERSPECTIVE WAYS OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE JOURNALISTS ARE IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

In the article the modern problems of training of skilled journalistic personnels are considered in Ukraine. Key tasks that is put before teachers for determination of new directions of development of journalistic education in Ukraine are certain. The theoretical analysis of process of development of professional preparation of future journalists is carried out in higher educational establishments of Ukraine. The marked theme needs a theoretical ground and practical decision system of higher education. The theoretical analysis of process of preparation of future journalists is carried out in higher educational establishments of Ukraine.

Attention is accented on that professional preparation takes place taking into account the general theoretical, methodological and practical necessities of работодавців from the graduating students of higher educational establishments. The urgent problem of preparation of journalists is predefined by contradictions between a social order on journalists and insufficient worked out of the conceptual going near professional preparation of future journalists in higher educational establishments of Ukraine of the second half of XX - beginning of XXI of century, by the necessity of perfection of professional preparation of future journalists and insufficient research of methodological, theoretical and technological principles of their preparation for higher educational establishments of Ukraine.

Keywords: professional preparation, journalistic education, higher educational establishments, skilled training of journalistic personnels.